

מבט על, גיליון 326, 1 באפריל 2012

מעשה הטרור בטלול – חריג או סימפטום?

שמעון שטיין, יורם שוייצר¹

האירועים בטלול הדליקו זרקור נוסף לעבר האיום שמציב הג'יהאד העולמי על אירופה וכן לעבר בעיות הנמצאות מזה זמן על סדר יומן של צרפת ומדינות האיחוד השונות, ובראשן קשיי האינטגרציה של קהילת המהגרים המוסלמית וסוגיית האנטישמיות. מניתוח האירוע בטלול, הן בצדו המעשי, שהתבטא ברצח בדם קר של חיילים צרפתים ואזרחים יהודיים, בכללם ילדים, והן בצדו האידיאולוגי רעיוני, אותו טרח הרוצח לפרט במהלך הדיאלוג שניהל עם אנשי היחידה שצרו עליו, ברור, כי מוחמד מראה הוא תוצר "קלאסי" של תעשיית הג'יהאד העולמי, שכמוהו הכשירו אל-קאעדה ושותפיו עוד צעירים רבים ברחבי העולם. כך, על פי מראה, הסיבה למעשיו היא רצונו לנקום בצרפתים על מעורבותה הצבאית של מדינתם בלחימה במדינות מוסלמיות, על האיסור שהוטל בצרפת על נשים מוסלמיות להתכסות ברעלה בפרהסיה, ועל סבלם של הילדים הפלסטינים כתוצאה מהכיבוש הישראלי.

מקרהו של מראה, כבן לדור שני של משפחת מהגרים ממוצא אלגיראי, שלא הצליח להשתלב בחברה הצרפתית, ונחשף, יחד עם אחיו, לאינדוקטרינציה סלפית ג'יהאדיסטית קיצונית, אינו יחיד מסוגו. רעיונות העוועים של אל-קאעדה ושותפיו לדרך איימו להתפוצץ באירופה עוד לפני מתקפת ה-11-9, כאשר בצרפת, הולנד ובלגיה נחשפו תאי טרור שחבריהם אומנו באפגניסטן ושוחרו חזרה לארצות המוצא בהן התגוררו כדי לגרום שם להרס ולהרג בשם אותה תפישת עולם שהציג הרוצח מטלול. לאחר ההתקפה על ארצות הברית ב-2001, כבר היה ברור שבמדינות רבות באירופה מקננות רשתות העוסקות בתמיכה וסיוע להפצת רעיונות הג'יהאד העולמי תוך גיוס אוהדים ופעילים חדשים שנישבו בקסמיהם של רעיונות אלה. זאת, באמצעות מטיפים קיצוניים שעושים מלאכתם במסגדים או באתרי אינטרנט וכמובן גם מגייסים שפעלו מטעם אל-קאעדה ושותפיו. אלה פיתו את המתנדבים החדשים להגיע לאזורי הלחימה בעיראק, באפגניסטן, ובפקיסטאן, כדי לחוות בעצמם ג'יהאד אקטיבי נגד אויבי האסלאם. בהגיעם למחנות האימונים, לצד הכשרה בלוחמת טרור וגרילה, עברו המגויסים אינדוקטרינציה אינטנסיבית ואגרסיבית, שהובילה רבים מהם לחזור משם למדינותיהם ולפעול באמצעות טרור כדי לנקום באזרחי מדינותיהם התומכים במדיניות התוקפנית נגד המוסלמים.

גם אם מספרם של הפונים לדרך הטרור אינו גדול, הרי שיש בסיפורו של מראה ובתופעה בכללותה ברחבי אירופה, כדי להעיד על חוסר הצלחת הרשויות במדינות קולטות המהגרים לשכנע את מראה ואחרים כמותו כי צפוי להם עתיד טוב יותר בהשתלבות באורח החיים המוצע להם בחברות בהן הם חיים. אמנם, ניתן למצוא בקרב המהגרים המוסלמים כאלה שהצליחו להשתלב בחברות המערב אירופאיות במקצועות החופשיים ובעולם האקדמי, אולם חלק לא מבוטל מהם לא הצליח להשתלב בחברות החדשות אליהן הגיעו. מחקר שפורסם בשנת 2011 על ידי המועצה ליחסי חוץ בסוגיית האינטגרציה המוסלמית באירופה, מצביע על שורה של אתגרים – עוני, סתגרות, שונות דתית הקשורה בסוגיית הזהות, שונות תרבותית ועוד – כגורמים העיקריים המקשים על

¹ תודתנו נתונה לעינב יוגב, עוזרת מחקר בתכנית ללוחמה בטרור ולחימה בעצימות נמוכה, על סיועה בכתיבת ועריכת מאמר זה.

תהליך ההשתלבות (וההיטמעות) של הקהילה המוסלמית ביבשת. לשיטתו של מחבר המחקר, הדיון על אינטגרציה של מוסלמים מתמקד בחרדות מפני רדיקליזם אסלאמי תוך דגש על פעולות טרור. בנוסף, על פי מכון המחקר Pew, מספר המהגרים המוסלמים צפוי לגדול מ-44.1 מיליון מוסלמים בשנת 2010, לכ-58 מיליון מוסלמים בשנת 2030, גידול מ-6% ל-8% אחוזים מכלל אוכלוסיית היבשת. יש בגידול זה בכדי לחייב את מדינות האיחוד להתמודד עם האתגרים השונים, כאשר תהליך זה צפוי להיות ארוך ורב מכשולים, ואחת מתוצאותיו עלולה להיות שינוי הזהות האירופית. במקביל להקצנה בקרב חלקים באוכלוסייה המוסלמית, קיימת גם הקצנה במדינות האיחוד, אשר את ביטוייה ניתן היה לראות בשנים האחרונות, בהגברת כוחן של מפלגות המקדמות סדר יום שעיקרו שנאת זרים (ויהודים) והגבלת הגירה, בעיקר של מוסלמים. למגמה הזו, יש להוסיף את הצהרותיהם של מנהיגים דוגמת קמרון, סרקוזי, ומרקל בדבר כשלון המודל הרב תרבותי.

אמנם, ייתכן שמחקירת אחיו של מראה, העצור בידי המשטרה, יתברר, כי הרצח מטולוז פעל כזאב בודד (אף אם קבל סיוע או תמיכה רגשית מאחיו) ולא מטעם ארגון טרור, אולם הדבר עדיין עלול לעודד חקיינות, שכן ניכר כי במדינות רבות באירופה הקרקע בשלה לפעילות אלימה מצד צעירים בעלי רקע דומה הנכונים לנקום במגוון רב של פעולות זוועה נגד מי שנתפשים על ידם כאויבי האסלאם. הפקת הלקחים הנדרשת בצרפת בפרט ובאירופה בכלל להתמודדות המיידית עם התופעה בהיבטים של חקיקה, ביטחון ומודיעין, היא פשוטה יחסית בהשוואה לאתגרים ארוכי הטווח, הכרוכים באינטגרציה של המהגרים המוסלמים מחד, והקהיית המוטיבציה של מיעוט הבוחר לפנות לדרך הטרור, מאידך. יחד עם זאת, דווקא התחזיות הדמוגרפיות והאילוצים הכלכליים והחברתיים השונים בקליטת מהגרים, מחייבים את ההנהגות הפוליטיות במדינות אירופה לראות במעשי הטרור האחרונים מעין קריאת השכמה נוספת לנקיטת צעדים ארוכי טווח בעלי משמעויות חברתיות נרחבות בטרם תתרחש הפורענות הבאה.

עבור ישראל, ייתכן ומקרהו של מראה מצביע על השלכות עתידיות על יהודי התפוצה, שעלולות להיגזר כתוצאה מהחלטות ומעשים של ממשלות ישראל. אמנם, גם אם נקבל את דבריו של מראה על כך שהרצח בבית הספר היהודי לא עמד בראש סדר המטרות שלו, הוא עדיין ביטא בתקיפת תלמידי בית הספר היהודי תפישת עולם שלמה, הרואה ביהודים ובישראל מקשה אחת, המהווה אויב בן מוות של האסלאם, שיש לפגוע בו בכל מקום ובכל דרך. במקרה כזה, ספק אם הקריאה שנשמעה מפי גורם רשמי ישראלי ליהודי צרפת "לשוב הביתה" יש בה כדי לסייע לאנשי הקהילה.